

О. Г. Михайленко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки і світових фінансів,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро
ORCID ID: 0000-0002-4405-9093

О. В. Дзяд,

к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки і світових фінансів,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро
ORCID ID: 0000-0002-0869-599X

DOI: 10.32702/2306-6806.2022.3.29

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ ТОВАРАМИ КИТАЮ: ВІДНОВЛЕННЯ ПІСЛЯ ПАНДЕМІЇ

О. Mykhailenko,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of International Economics and Global Finance,
Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro

O. Dzyad,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of International
Economics and Global Finance, Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro

CHINA FOREIGN TRADE IN GOODS: PANDEMIC RECOVERY

У статті проаналізовано обсяги, динаміку, структуру зовнішньої торгівлі товарами Китаю після початку пандемії коронавірусу COVID-19. Авторами встановлено, що при відносно невисокій зовнішньоторговельній відкритості та відносній незалежності від імпортичних поставок, зовнішня торгівля Китаю виступає суттєвим чинником розвитку національної економіки та світового господарства в цілому. Протягом 2020 р. в КНР відбулося відновлення зовнішньоторговельного обороту, а в 2021 р. зовнішня торгівля суттєво зросла, що дозволило країні зберегти позитивні темпи економічного розвитку. Політика переорієнтації КНР на внутрішній ринок та інноваційного розвитку позитивно вплинула на структуру товарного експорту: зросла частка високотехнологічних товарів, суттєво збільшилися поставки медичного обладнання, протиепідеміологічних товарів на світовий ринок. Подальша відкритість економіки Китаю через формування вільних високотехнологічних зон, нових моделей прикордонної торгівлі у форматі В2В у цих зонах, прийняття нового закону про іноземне інвестування, лібералізація зовнішньої торгівлі, укладання нових та оновлення діючих регіональних торговельних угод, поглиблене співробітництво вздовж "одного поясу та шляху" дозволила нівелювати скорочення попиту на китайські товари у зв'язку із гальмуванням темпів зростання ВВП провідних торговельних партнерів, продовженням торговельної війни з США, порушенням ланцюгів доданої вартості. Модель глобалізації від китайського уряду виявилася життєздатною. Сучасний світовий тренд — посилення протекціонізму та ізоляція країн відкриває новий шанс для Китаю на перетворення його на двигун для відновлення глобальної торгівлі та інвестицій у постковідний час.

The article analyzes the volumes and dynamics of the development of China's foreign trade in goods at the beginning of the COVID-19 coronavirus pandemic. The authors found that in conditions of relatively low foreign trade openness and relative independence from imports, China's foreign trade is a significant factor in the development of both its economy and the world economy as a whole. In 2020, China's foreign trade turnover recovered, and in 2021, foreign trade increased significantly, which allowed the country to maintain positive economic development rates against the backdrop of a negative trend in the economic dynamics of the leading developed countries of the world.

During the pandemic, China continued to implement a policy of reorientation to the domestic market and restructured its economy on an innovative basis. As a result, the share of high-tech goods in the structure of exports increased, namely those commodity groups in the world markets of which China occupies the first place. The extremely high demand for medical products allowed China to receive economic and political dividends from their export to the world market, and smooth out the downward dynamics of GDP. Since the start of the

pandemic, global value chains have been disrupted, also some delays in the supply of goods from China and higher transport costs have taken place. The introduction of new B2B border trade models has boosted e-commerce exports and market purchases. China's trade war with its main trading partner, the United States, has been continuing, and the US share in China's exports and imports is declining. Modern bans on the supply of goods are also motivated by the violation of human rights, the use of forced labor for Chinese companies from the Xinjiang Uygur Autonomous Region of China or those who support the ethnic and religious minorities of Xinjiang.

The PRC continued to pursue a policy of openness in the economy. The adoption of a new law on foreign investment, the policy of creating high-tech economic zones, compliance with global trade rules, updating and concluding new regional trade agreements have helped to support the demand for China's products in the world. The implementation of the "One Belt, One Road" initiative allows China to form a "society with a common destiny for mankind" and attract the economic, political, cultural influence of the countries of Asia, Africa, and Eastern Europe into its orbit. The Chinese government's model of globalization has proved to be viable. The current global trend — the increased protectionism and isolation of countries — opens up a new chance for China to turn it into an engine for the restoration of global trade and investment in the post-COVID period.

Ключові слова: експорт, зовнішньоторговельний оборот, внутрішній ринок, інноваційний розвиток, торговельна війна з США, "суспільство єдиної долі людства", ініціатива "Один пояс, один шлях", високотехнологічні економічні зони, лібералізація торгівлі, відновлення зовнішньої торгівлі.

Key words: export, foreign trade turnover, domestic market, innovative development, trade war from the USA, society of a common destiny for mankind, "One Belt, One Road" initiative, high-tech economic zones, trade liberalization, restoration of foreign trade.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Позиції Китаю у світовому господарстві та міжнародній торгівлі визначається ресурсною базою країни та його економічним потенціалом. Як велика країна, населення якої становить 21% загальносвітового а територія — 6% суші, Китай формує ринки товарів та послуг, займає лідируючі позиції на них. Поєднання імпортозаміщення та стратегії експортної орієнтації дозволили КНР досягти успіхів у модернізації національного господарства та закріпитися на міжнародній арені в якості світового лідера. До початку пандемії COVID-19 економіка Китаю була другою економікою світу після США із часткою 18,33% у світовому ВВП [1]. Статус найбільшого світового експортера Китай зберігає з 2007 р., коли його частка у світовому експорті становила 8,9%. На кінець 2018 р. Китай був провідним міжнародним інвестором, поступався тільки США і Нідерландам, а поточні запаси ПІП перевищували 2 трлн дол. США. Придбання ресурсних активів — типова стратегія доступу та залучення ресурсів для подальшого розвитку китайської економіки. З початку 2011 р. Китай надавав країнам, що розвиваються, більше кредитів, ніж Світовий банк [2].

Зовнішня торгівля будь-якої країни, з одного боку, є своєрідним втіленням сформованих відносних, конкурентних переваг у результаті економічних, політичних та будь-яких трансформацій у суспільстві, які реалізуються на зовнішніх ринках. З іншого боку, це спосіб просування національних інтересів на міжнародній арені, посилення позицій у світовій економіці та політиці, зміни світового порядку. Цілком закономірно, що розвиток зовнішньої торгівлі Китаю визначають певні обставини.

Починаючи з 2012 р. Китай втілює нову зовнішньополітичну та економічну стратегію, спрямовану на побудову "суспільства єдиної долі людства". Так у січні 2017 р. Сі Цзіньпін, на відкритті пленарного засідання ВЕФ у Давосі, запропонував "китайське рішення" подолання економічних диспропорцій світового господарства. Нова модель глобалізації від китайського уряду спрямована надати імпульсу світовій економіці та закласти основу для відродження глобальних інвестицій та торгівлі.

Прийняття ініціативи "Один пояс, один шлях" (ІПШ) та її конституційне затвердження у 2018 р. дозволяє Китаю "самостійно визначати напрям прогресу цивілізації" [3], будувати партнерські торговельні відносини з країнами та регіонами-сусідами, в яких сам виступає "центром", а дотичні країни — "периферією". В межах концепції гармонійного світу Китай вже побудував партнерство у ШОС, АСЕАН. Виконуючи світоутворюючу/мироутворюючу (побудовну) функцію Китай створив не тільки умови для власного розвитку, а на основі гнучких форм співробітництва, вибудовує макрорегіон за участю країн Азії, Африки та Східної Європи. Основними учасниками макрорегіону виступають країни, що розвиваються із власною ідентичністю, причому, їх відрізняє не стільки економічне відставання від розвинених країн, скільки історична, політична та культурна спадщина. Відкритість ІПШ означає, що будь-яка держава може брати участь у ній, ступінь участі та близькості до Китаю, "як ядра системи", кожна з них визначає самостійно, у залежності від власних ймовірних вигід, зростання добробуту та безпеки. Таким чином, "вільна геометрія" відносин (певне місце у системі відносин з Китаєм) є продовженням світобудовного досвіду китайської цивілізації, вона поширюється у т. ч. і на сферу зовнішньої торгівлі. [4].

Китайський уряд у 2015 р. оприлюднив програму "Made in China 2025", в якій визначені пріоритети нової промислової політики, які передбачали: 1) пріоритетний розвиток власних технологічних гігантів та забезпечення світового лідерства китайських підприємств у ключових галузях (робототехніка, електромобілі та ін.); 2) скорочення програм підтримки іноземних виробників та проведення більш ретельних перевірок цих підприємств; 3) розміщення біля Китаю високотехнологічних потужностей [5]. Програма націлена на підняття різних галузей промисловості країни — від робототехніки, аерокосмічної галузі та індустрії нових матеріалів до транспорту на нових енергоносіях — на якісно новий рівень, імпортозаміщення на основі місцевих ресурсів та матеріалів та створення "світових чемпіонів", здатних узяти гору над західними технічними гігантами в галузі новітніх технологій.

Для розуміння впливу пандемії на зовнішню торгівлю країни слід враховувати загострення конфлікту Китаю з основними торговельними партнерами. З приходом до влади Д. Трампа у 2018 р. США запустили механізм торговельної війни з Китаєм. Накопичені проблеми у взаємній торгівлі між країнами полягали у зростанні негативного сальдо торговельного балансу США, невдоволенні США промисловою політикою Китаю щодо субсидування, надання податкових пільг та пільгових кредитів китайським компаніям, запровадженням дискримінаційних практик в сфері інтелектуальної власності, інновацій, технологій та практик, які загрожують національній безпеці США (кібершпіджаж, діяльність у сфері телекомунікацій, наявність китайських інвестицій в економіці), підштовхнули США до декапінгу (розриву) тісних торговельно-економічних зв'язків з Китаєм. США призвали Китай провести подальшу лібералізацію зовнішньої торгівлі, реформувати економічну політику у відповідності до зобов'язань країни у СОТ [6].

Пандемія коронавірусу COVID-19 спричинила глобальну економічну, енергетичну, продовольчу кризи. За даними СОТ обсяги міжнародної торгівлі товарами у 2020 р. скоротилися на 8%, в той же час експорт послуг скоротився на 21% [7]. Китай — перша країна, яка стикнулася з невідомим викликом — вірусною інфекцією Ковід-19. Секретар КП КНР Сі Цзіньпін на засіданні політбюро у грудні 2019 р. наголосив на важливості дотримання "шести стабільностей", проголошених ним у 2018 р., для економічного розвитку Китаю, серед яких: зайнятність, фінанси, зовнішня торгівля, іноземний капітал, інвестиції та економічні очікування [8]. Таким чином, питання розвитку зовнішньої торгівлі та її ролі для економічного розвитку країни залишається важливим та набирає зростаючої актуальності в період глобальних криз.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Розвиток зовнішньої торгівлі Китаю досліджували провідні зарубіжні та вітчизняні вчені-економісти серед яких: В. Портяков [32], В. Михеев, С. Луконін [33], Г. Гаврилко [34], Ши Чжичао, А.Новосолова [14], А. Матушевська [10], О. Яценко та інші. Особливості утвердження Китаю як світового лідера у торговельно-інвестиційних відносинах з країнами Азії, Африки та Європи упродовж "поюсу та шляху" розкриті у роботах І. Чубарова, Д. Калашнікова [38], Т. Дейчі, А. Віноградова [4] та інших. Еволюцію торговельних відносин, протиріччя та інструменти торговельної війни між Китаєм та США дослідили Н. Гавриленко, Г. Широкий, Дж. Шотт [37], С. Боун [35], А. Кордесман [36], Я. Лексютіна [6] та інші. Зовнішньоторговельна складова національної моделі розвитку сучасного Китаю представлена у роботах А. Вознесенського [39], І. Петіненко, Хэ Минджун [40], А. Шкварі, Ван Сичжэ, О. Бороха [8], А. Ломанова [3], С. Радзівської, І. Уса, Д. Покришки та інших. Розвиток торговельних відносин між Україною та Китаєм охарактеризований у роботах Д. Горюнова, Б. Прохорова, Г. Сахно [23].

Напередодні пандемії коронавірусу Китай відзначав 70-ти річчя створення КНР (2019 р.) та 40-річчя економічних реформ (грудень 2018 р.), що ознаменувало серед політиків та науковців Китаю обговорення питань розвитку зовнішньої торгівлі та ефективності реформування економіки, у тому числі її зовнішньоторговельного сектору, серед них: Чжан Юйянь, Фань Ган, Жень Цзепін, Хуан Цюньхуэй, Чжан Юньлін, Цзюй Цзіньвэнь та інші. На думку Жень Цзепіна, за 40 років реформ "сама велика реформа — відкритість, відкритість, яка сприяє зростанню конкуренції, а конкуренція збільшує ефективність". Чжан Юйянь зауважує, що сучасний Китай був та залишається прихильником вільної торгівлі та, що саме політика вільної торгівлі на основі міжнародного поділу праці та фак-

торів виробництва протягом тисячолітньої історії виступала джерелом економічного процвітання та соціальної стабільності держави [9].

Фань Ган вважає, що сучасні лідируючі позиції Китаю на зовнішніх ринках базуються на перевагах відсталості. Сутність переваг відсталості полягає у низьких витратах на підготовку, копіювання, запозичення та отриманні навичок та компетенцій персоналу для виготовлення конкурентоспроможних товарів з метою скорочення розриву з передовими країнами. Вчений вважає, що торговельна війна між Китаєм та США — підтвердження важливості переваг відсталості економіки Китаю, оскільки наявність трудомістких товарів в експорті не визивало б таку сильну напругу з боку США, саме нарощування експорту наукоємних китайських товарів і є причиною "розв'язування торговельної війни" між партнерами.

Хуан Цюньхуэй доводить відданість Китаю політиці лібералізації, глобалізації, визнає, що торговельна війна США проти Китаю руйнує сформовані глобальні ланцюги створення доданої вартості, створює невизначеність та формує передумови для "великих змін" у міжнародній торгівлі. На думку Чжан Юньліна, Китаю необхідно одночасно стати суб'єктом та об'єктом "великих змін", надати рушійну силу "здоровій глобалізації", реалізувати ідею "суспільства єдиної долі людства".

Залишаються недостатньо дослідженими питання змін у зовнішній торгівлі Китаю в період відновлення після пандемії, їх вплину та наслідків для економічної динаміки країни.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета дослідження полягала у тому, щоб встановити зміни у зовнішній торгівлі Китаю після пандемії коронавірусу COVID-19, визначити роль зовнішньої торгівлі та змодельовати наслідки змін для сучасного економічного розвитку КНР. Для досягнення цієї мети використовувались статистичні методи аналізу даних, системного, комплексного, логічного підходів, методи порівняння та аналогій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Упродовж останніх 20 років КНР є країною, економіка якої розвивається швидкими темпами, де ВВП на душу населення у 2020 р. склало 10434,8 дол. США. На рис. 1 можна спостерігати темпи зростання ВВП на душу населення (рис. 1).

З 2000 по 2020 рр. найбільше зростання ВВП на душу населення спостерігалось у 2007 р. Унаслідок глобальної кризи 2008—2009 рр. темпи зростання ВВП на душу населення скоротились до 9%, але з 2011 р. цей показник відносно стабілізувався. З 2016 р. темпи зростання економіки КНР помітно уповільнилися. Тим не менш, навіть у 2019 р. під впливом коронавірусної кризи темпи зростання ВВП на душу населення втрималися на рівні 5,5%. Цей результат став найгіршим показником із 1990 р. У 2020 р. спостерігаються рекордно низькі темпи зростання ВВП на душу населення на рівні 2,1%. Це пов'язано із гальмуванням світової динаміки у зв'язку з пандемією. З іншого боку, Китаю вдалося уникнути негативних темпів зростання ВВП, на відміну багатьох розвинених країн, на які пандемія вплинула сильніше, у результаті чого показники темпів зростання ВВП у них були від'ємними, наприклад: Іспанія — (-11,2%), Італія — (-8,7%), Франції — (-8,1%), Німеччина — (-4,7%), Нідерланди — (-4,3%), США — (-4,0%), Україна — (-3,4%) [1].

Структура економіки Китаю більш диверсифікована а ніж у розвинених країнах світу. Обсяг ВВП країни у 2020 р. становив 14,722 трлн дол. США, найбільша частка припадає на: [1, 10]

— промисловість 5,0 трлн дол. США (30,8%);

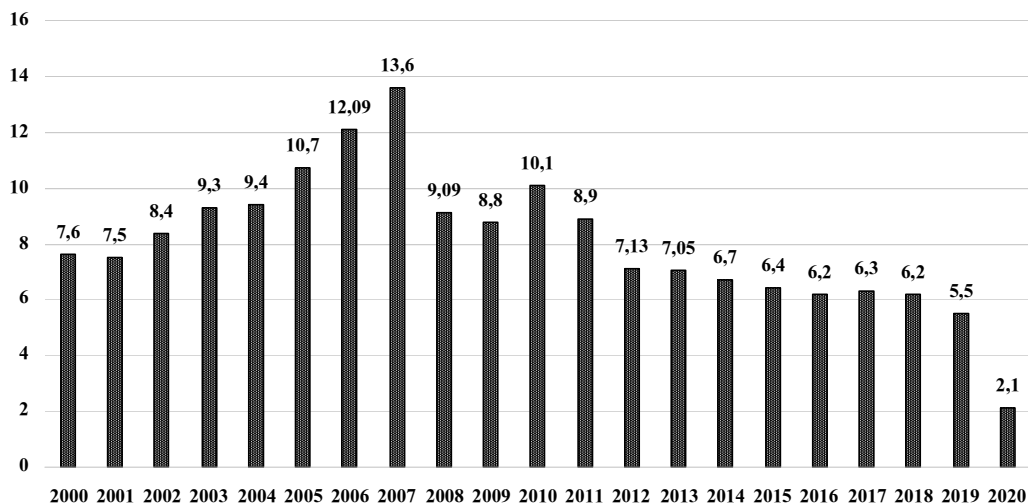

Рис. 1. Динаміка зростання ВВП на душу населення КНР з 2000 по 2020 рр., %

Джерело: [1].

- оптова та роздрібна торгівля — 1,50 трлн дол. США (9,4%);
- фінанси — 1,34 трлн дол. США (8,3%);
- сільське господарство — 1,29 трлн дол. США (8%);
- нерухомість — 1,19 трлн дол. США (7,3%);
- будівництво — 1,17 трлн дол. США (7,1%).

Економіку за розвитком зовнішньоторговельних відносин можна охарактеризувати як помірно відкрити, оскільки частка експорту у ВВП країни у 2020р. становила 18,5% [1].

Зовнішньоторговельний оборот Китаю у 2020 р. досяг історичного максимуму і склав 4646,2 млрд дол. США, що на 1,1% вище, ніж у 2019 р. Китай у 2020 р. став єдиною країною у групі лідерів, яка збільшила свою частку у світовому експорті, яка зросла на 1,5% (до 15%) [10, 11].

Якщо у 2020 р. відбулося відновлення зовнішньої торгівлі, то у 2021 р. Китай зробив "прорив", оскільки зовнішньоторговельний оборот, за оцінками заступника міністра торгівлі Жень Хубіна, становив понад 6 трлн дол. США, тобто зріс на 20% (або на 1,3 трлн дол.) [12].

На початок 2021 р. експорт країни вже становив 14,7% від загальносвітового, імпорту товарів та послуг — 11,54%. Останній звіт СОТ про товарний профіль країн свідчить, що у 2020 р. Китай займав перше місце у світовому експорті товарів та 4-ге в експорті комерційних послуг, друге місце за імпортом товарів та послуг. Темпи зростання ВВП Китаю, хоча й залишаються позитивними але суттєво скоротилися, у свою чергу динаміка ВВП основних торговельних партнерів Китаю мала негативний тренд. За результатами 2020 р. Китай — найбільший експортер товарів, його частка у світовій торгівлі становила 13% (порівняно з 12% у 2019 р.) на загальну суму 2323 мільярди доларів США. У таблиці 1 відображено основні показники розвитку зовнішньої торгівлі товарами КНР [13].

З 2012 по 2020 рр. обсяги експорту збільшилися на 541,83 млрд дол. США або на 26%, а імпорту — на 237,4 млрд дол. США або на 13%. Зауважимо, що обсяг торговельного обороту товарами у 2019 р. скоротився на 2% у порівнянні з 2018 р. за рахунок скорочення імпорту. Це пов'язано з дією коронавірусних обмежень, яку Китай почав відчувати на собі у четвертому кварталі 2019 р. та торговельною війною з США. Незважаючи на падіння обсягів торговельного обороту в цьому році, Китай залишається на 1 місці з експорту товарів та його частка у світовій торгівлі склала 13,3% [11].

Основною проблемою у зовнішній торгівлі КНР була та залишається торговельна війна, яку США відкрито ініціювали у 2018 р. Претензії США до Китаю полягали у порушенні прав інтелектуальної власності, недоброзичливій конкуренції з заходами штучного "ва-

лютного маніпулювання", нарощення дисбалансу у взаємній торгівлі товарами. За даними державної статистичної служби КНР, у 2018 р. експорт товарів Китаю до США становив 478 млрд дол. США, у той час коли експорт США до КНР лише 155 млрд дол. США, тобто Китай отримував більш, ніж у тричі більше валютних надходжень від взаємної торгівлі, а дефіцит торговельного балансу для США від торгівлі з Китаєм становив 323 млрд дол. США [14]. У липні 2018 р. США встановили імпортне мито у 25% на китайські товари загальною вартістю у 34 млрд дол., серпні — такі ж обмеження на суму 16 млрд дол., які супроводжувалися запровадженням дзеркальних санкцій з боку Китаю. У вересні 2018 р. США запровадили імпортне мито у розмірі 10% на суму 200 млрд дол. США для китайських товарів з подальшим її збільшенням до 25%, на що Китай відповів встановленням імпортних мит на 5200 товарних позицій з США по ставкам 5 та 10% на загальну суму в 60 млрд дол. США [6].

Кінець 2018 р. та початок 2019 р. ознаменувалися припиненням ескалації конфлікту та початком торговельних переговорів між партнерами. Китай погодився збільшити закупівлі сільськогосподарської продукції та енергоносіїв. З травня 2019р. "нова хвиля" торговельної війни супроводжувалась підвищенням ставок імпортного мита, збільшенням обсягів торгівлі, на які вони поширюються з боку обох партнерів, на фоні заборони імпорту телекомунікаційного обладнання китайських компаній (одна з 68-ти "списку суб'єктів" — Huawei) та формування "списку ненадійних суб'єктів" серед юридичний та фізичних осіб США у поставках напівфабрикатів, комплектуючих та товарів для провідних галузей китайської економіки. Варто зазначити, що запровадження Китаєм додаткових тарифних обмежень призвело до зниження частки США в його імпорті з 16,3% до 12,4% у 2019 р., скорочення темпів зростання імпорту країни на 3,65% [15], натомість частка ЄС у торгівлі для Китаю зросла з 16,4% до 17,3% у 2019 р. При цьому під час торгової війни Китай досяг "більшого успіху" у скороченні свого імпорту зі США, ніж США — у скороченні імпорту з Китаю. Торгівля в обох напрямках сповільнилася швидше, ніж, наприклад, торгівля Китаю з Європою. Скорочення імпорту послабило китайський юань, стало додатковим фактором на зростання цін на імпортні товари. Крім того, в результаті торгової війни китайські імпортери та експортери зіткнулися з підвищенням фінансового навантаження, що призвело до зниження зростання промислового виробництва та бюджетного дефіциту.

На кінець 2019 р. обсяги китайського експорту, які підпадали під санкції США оцінювались у 3,8% ВВП країни, у той же час, під обмеження з боку Китаю підпа-

Таблиця 1. Обсяги зовнішньої торгівлі товарами КНР за 2012–2020 рр., млрд. дол. США

Рік	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Темпи змін 2020/ 2012, %
Експорт	2048,78	2209,00	2342,29	2281,85	2118,98	2271,79	2494,23	2498,56	2590,61	+ 26
Імпорт	1818,19	1949,99	1959,23	1681,67	1588,69	1840,95	2134,98	2068,95	2055,59	+ 13
Торговель- ний оборот	3867,68	4158,99	4301,52	3963,52	3707,67	4406,77	4629,21	4567,51	4646,2	+ 20
Сальдо тор- говельного балансу	230,59	259,01	383,06	600,18	530,29	430,84	359,25	429,61	535,02	+132

Джерело: [11].

дало лише 1% експорту з США [14]. На тлі торговельної війни зовнішньоторговельний оборот Китаю становив 4,57 трлн дол. США та у 2019 р. скоротився на 1%, причому експорт зріс на 0,5% (до 2,5 трлн дол. США), імпорт — скоротився на (-2,8%) та становив 2,07 трлн дол. США [16]. Темпи скорочення ВВП КНР під впливом зовнішньої торгівлі становили 0,5%, а з урахуванням мультиплікативного ефекту ("скорочення експорту — виробництва — інвестицій") склали 3,5% [17]. Для США скорочення імпорту з Китаю формує також додаткові ризики у зв'язку з тим, що 40% імпортованих товарів — напівфабрикати та комплектуючі у кінцевому продукті США. У цілому торгова війна привела до ослаблення економічної моделі КНР. І США, і Китай розуміли, що протистояння не вигідне жодній із сторін, негативно впливає на інвестиційний процес.

У жовтні 2019 р. на 13-му раунді торговельних переговорів країни розпочали підготовку тексту першої фази торговельної угоди, яку підписали 15 січня 2020 р. Угода дозволила врегулювати питання про інтелектуальну власність, передачу технологій, торгівлю сільськогосподарськими товарами, фінансові послуги, макроекономічну політику та валютний курс, прозорість зовнішньої торгівлі. У рамках угоди Китай погодився на закупівлі сільськогосподарських товарів (на суму 32 млрд дол. США), промислових товарів (на суму 77,7 млрд дол. США) та енергоносіїв (на 52,4 млрд дол. США), послуг (37,9 млрд дол. США) сумарно у розмірі не менше 200 млрд дол. США протягом 2020—2021 рр., що перевищувало навіть рівень 2017 р. (186 млрд дол. США) [15]. Планувалось, що у 2020 р. відбудуться закупівлі зрідженого природного газу, нафти, нафтопродуктів та вугілля у США на суму 18,5 млрд дол. США та на 33,9 млрд дол. США — у 2021 р. Варто зазначити, що торговельно-економічна угода США та Китаю продиктована позицією Вашингтона, не наближає сторони до консенсусу, стала реальною за політичної волі Китаю, який прагне послабити тиск із боку США.

При укладанні угоди Китай відкрито не обіцяв скасувати тарифи на імпорт енергоносіїв — 5% на сиру нафту та 25% на зріджений природний газ — що було розцінено, як відповідь на відмову адміністрації США скасувати тарифи на китайські товари, проте влада КНР задовольнила інтереси близько 10 китайських компаній (у т.ч. China Gas Holdings та Oriental Energy та ін.) та скасувала 25% мито на імпорт американського газу. Отже, Китай почав закуповувати зріджений природний газ у США після майже 20-місячної перерви. Торгова війна загрожує повернути знижувальний тиск на економічне зростання Китаю [15].

Протягом 2021 р. протистояння між Китаєм та США тривало: країни переглянули перелік товарів, на які встановлені імпорتنі мита; США внесли зміни до заборони громадян купувати цінні папери деяких китайських компаній на фондовому ринку (у т.ч. цінні папери, профінансовані компаніями ВПК Китаю) [18]; додали до списку "заборонених суб'єктів" ще сім китайських компаній телекомунікаційної галузі, які займаються "суперкомп'ютерами", натомість Китай з 01.01.2022 р. встановив нові вимоги до реєстрації іноземних виробників харчової продукції [19]. У червні 2020 р. США прийняли "За-

кон про політику з прав людини у відношенні уйгур" [20]. Закономірно, що особливостями торговельної війни у 2021 р. стало встановлення заборон за політичними мотивами до компаній, які розташовані або включені у ланцюги створення доданої вартості у Сінцзяні. Так, США включив додатково вісім високотехнологічних компаній до списку компаній ВПК, як такі, що ймовірно підтримують етнічні та релігійні меншини Сінцзяну та 37 компаній, які ймовірно причетні до розробки та використання біотехнологій й інших технологій для військових потреб та порушують права людини [21]. У торговельних відносинах США посилюється на зростаючі ризики торгівлі з компаніями з Сінцзяну, тому заборонили: торгівлю товарами на основі кремнезему компанії Hoshine Silicon Industry Co., Ltd., розташованою в Сінцзяні, та її дочірнім компаніям (із 49 заборон у 2021 р. встановлено 6); експортувати, реекспортувати або передавати в країну товари, програмне забезпечення або технології компаніям із забороненого списку, без ліцензії у зв'язку з використанням примусової праці та порушенням прав людини; імпорт товарів, які виробляються за допомогою дитячої або примусової праці з порушенням міжнародних стандартів [22].

США лише частково прибирають імпорتنі мита на китайські товари, їх повна ануляція планується по результатах другої фази торговельної угоди, тобто після врегулювання питань субсидування державних компаній Китаю, перегляду промислової політики з боку Китаю.

Ще один фактор, який істотно впливає на розвиток зовнішньої торгівлі у період пандемії коронавірусу COVID-19 — значне зниження (падіння) цін на енергоресурси у 2020 р. Пандемія спричинила спад світової економіки та найбільшу в історії енергетичну кризу. На тлі обвалу нафтових цін та негативних очікувань від наслідків коронавірусу світові ринки продовжували падати з початку березня 2020 р. Китай у цей час стояв перед масштабною проблемою спаду економіки та безробіття. Крім того, у Китаї спостерігається спад попиту на енергоносії. Викликане епідемією скорочення енергоспоживання у Китаї пов'язане із загальним падінням виробництва. Виробництво, своєю чергою, знизилося через зниження попиту.

Отже, пріоритетні завдання зовнішньоторговельної політики Китаю зосереджені у площині підтримання обсягів торгівлі, до яких вдалося повернутися в 2020 р. Влада Китаю була зацікавлена насамперед у посиленні внутрішнього попиту та розвитку виробництва товарів з високою часткою доданої вартості. Завдання для зовнішньої торгівлі полягало у переформатуванні структури торгівлі з більш простих виробничих товарів — електроніки та товарів легкої промисловості на інноваційні та технологічні товарні групи.

При торговельних обмеженнях з боку США у 2019—2020 рр. Китай зміг наростити обороти експорту. Показники експорту товарів у 2020 р. перевищили докризові показники 2018 р., темпи зростання становили 3,8%. Товарооборот із США в 2020 р. виріс на 8,3% і склав: експорт — 451,81 млрд дол. США, імпорт — 134,9 млрд дол. США. Торгівля Китаю з Росією скоротилася на 2,9% до 107,76 млрд доларів. Постачання з КНР зросли на 1,7% до 50,58 млрд дол. США, а з Росії — впали на 6,6% до 57,18 млрд дол. США [10].

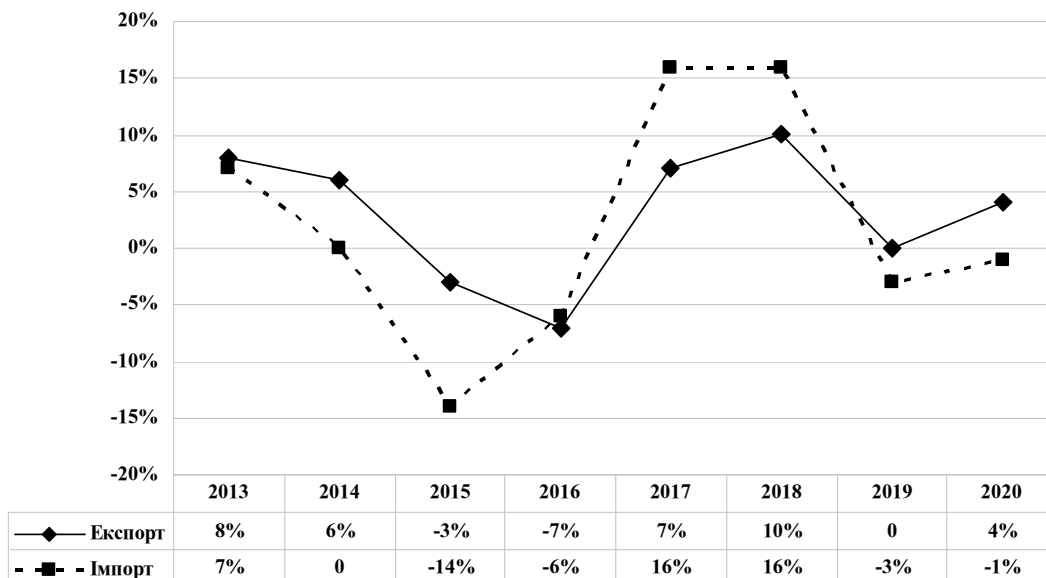

Рис. 2. Темпи зростання / падіння зовнішньої торгівлі товарами в КНР, 2012—2020 рр.

Джерело: [11].

Дані таблиці 1 свідчать про позитивне (активне) сальдо торговельного та товарного балансів Китаю. У різні роки обсяги перевищення експорту над імпортом відрізнялися. Так, з 2011 до 2015 р. спостерігалася позитивна динаміка зростання сальдо торговельного балансу товарів КНР. З 2016 до 2018 рр. сальдо торговельного балансу КНР, хоч і було позитивним, але мало негативну динаміку зростання. Це пов'язано із загальним трендом зниження темпів зростання ВВП, який спостерігався у КНР з 2010 р.

На рисунку 2 наведено темпи зростання/падіння експорту та імпорту товарами у Китаї протягом 2012—

2020 рр. Протягом 2015—2016 рр. темпи зростання експорту та імпорту товарів Китаю були негативними, протягом наступних двох років мали позитивне значення, але у 2019 році під впливом пандемії мали негативну динаміку. Відмінними рисами розвитку зовнішньої торгівлі товарами Китаю у 2019—2020 р. є: прояв тенденції зростання експорту, зниження обсягів імпорту, зростання зовнішньоторговельного дисбалансу за рахунок зниження об'ємів імпорту.

Починаючи з середини 2020 р., економіка Китаю почала відновлюватися, чому сприяла політика державних інвестицій та повільне поновлення попиту з боку основ-

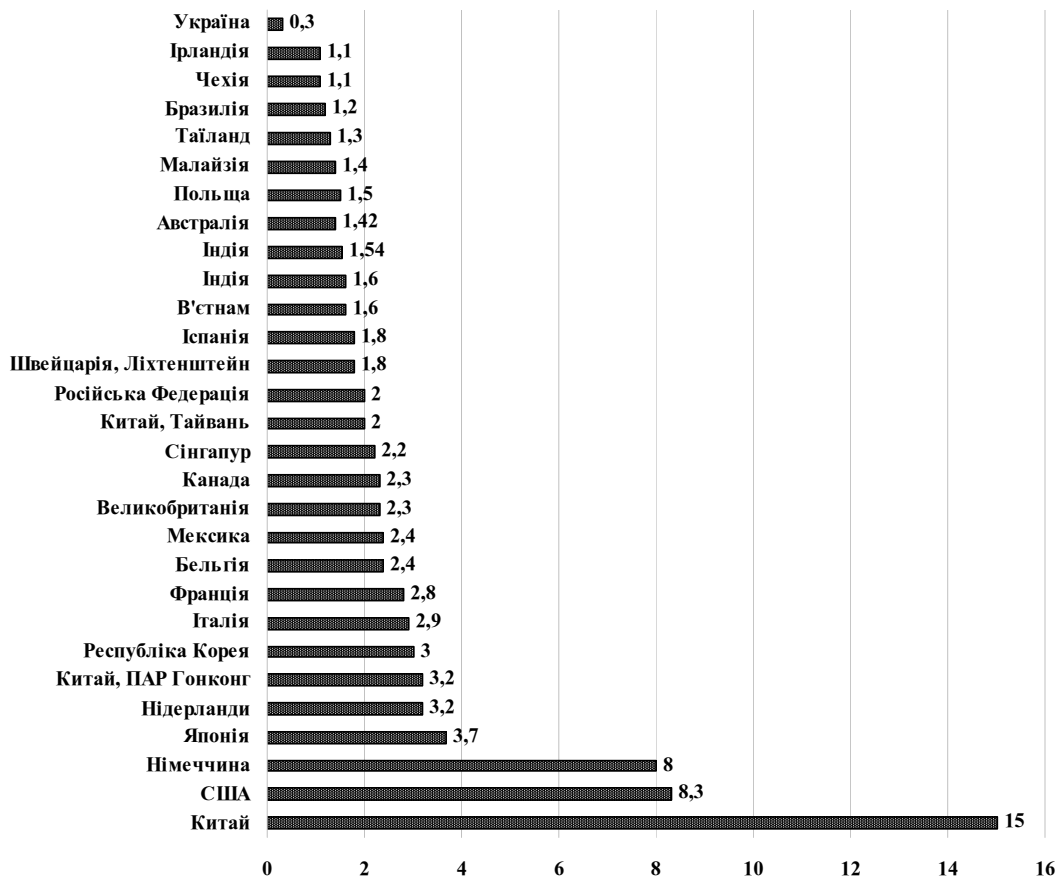

Рис. 3. Частка експорту товарів Китаю та деяких країн світу в міжнародній торгівлі товарами у 2020 р., %

Джерело: [11].

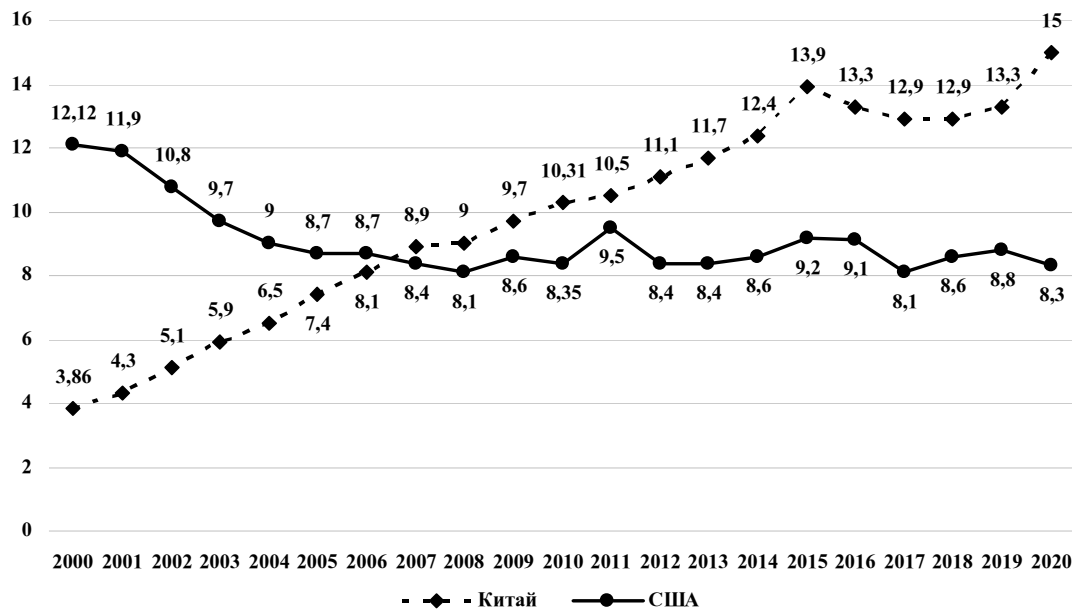

Рис. 4. Частка експорту товарів КНР та США у світовому експорті товарів, %

Джерело: [11].

них торговельних партнерів. Очікувалось, що внаслідок відновлення економічної активності у 2021 році темпи зростання ВВП становитимуть 6%.

Позиції Китаю у міжнародній торгівлі товарами можна оцінити за часткою експорту країни у загальносвітовому експорті (рис 3).

Як свідчать дані розрахунків, Китай залишається безсумнівним лідером у міжнародній торгівлі товарами, його частка становила 15%. Відставання країн другої і третьої позиції від Китаю в рейтингу є значним. Частка експорту Китаю в світовому експорті, в порівнянні з США, які займають другу позицію, на 6,7% вища, а в порівнянні з Німеччиною, яка займає третю позицію в рейтингу, на 7,0%.

Лідерські позиції у міжнародній торгівлі товарами Китай займає з 2007 р. (рис. 4). Слід зазначити, що на початку 2000-х рр. частка Китаю у світовому експорті не перевищувала 5%, у 2006 р. зрівнялася, а у 2007 р. вперше перевищила показник США та поступово зростала у подальшому.

Китай став найбільшим торговим партнером для більш ніж 100 країн, сукупний ВВП яких перевищує 80% загальносвітового, зайняв одне з провідних місць у глобальних ланцюгах товарних поставок, а також зміцнив свої позиції як світовий лідер за темпами зростання споживання. Країна є найбільшим торговим партнером України. Торгівля товарами має довгострокову тенденцію до збільшення як експорту, так і імпорту. У 2020 році на торгівлю з Китаєм припадає 11% ВВП і 15% загального зовнішньоторговельного обороту, тоді як 20 років тому ці частки становили 1,9% і 2,3% відповідно [23].

Через пандемію COVID 19 обсяги експорту скоротилися у першій половині 2020 р., але вже у другому півріччі значно збільшилися, досягнувши найбільшого значення (близько 2,6 трлн доларів США у вартісному вимірі у 2020 р.), завдяки тому, що Китай зміг першим відновити виробництво після першої хвилі глобальних локдаунів та зберегти свою провідну роль у постачанні медичного обладнання та електроніки, необхідної для дистанційної роботи. У структурі експорту країни домінували машини і електричне обладнання (понад 27,4%), частка яких продовжує зростати. США та ЄС залишаються основними імпортерами товарів з Китаю. На азійські ринки спрямовується понад 44% загального обсягу експорту Китаю [24].

Китай займав другу сходинку за об'ємом імпорту товарів у світі (11,7% у 2020 р.), першу позицію займали США (частка у світовому імпорті становила 13,70%),

третю сходинку — Німеччина (6,7%). Співвідношення часток Китаю та окремих країн у світовому імпорті наведено на рис. 5.

Частка імпорту товарів до КНР у світовому імпорті постійно зростала на що вказує рис. 6.

З 2000 по 2010 рр. цей показник зріс на 5,72% до 9,1%, а з 2010 по 2020 р. частка зросла лише на 2,69%. Таким чином, інтенсивність зростання частки імпорту Китаю в світовому імпорті за попередні десятиріччя виявилася нижчою, ніж в період з 2000 по 2010 рр. У 2019 році частка КНР у світовому імпорті товарів становила 10,8%, а в 2020 р. — 11,7%. Разом з тим, обсяг китайського імпорту має значний об'єм, що вказує на те, що Китай є одним з провідних споживачів товарів у світовій торгівлі.

Основними напрямками експорту товарів з Китаю у 2020 р. були: [11, 25]

- США з часткою 17,4% (452 млрд дол. США);
- Гонконг із часткою 10,5% (272 млрд дол. США);
- Японія з часткою 5,5% (142 млрд дол. США);
- Південна Корея з часткою 4,34% (112 млрд дол. США);
- Німеччина з часткою 3,35% (86 млрд дол. США);
- Нідерланди з часткою 3,04% (79 млрд дол. США);
- Великобританія із часткою 2,8% (72 млрд дол. США)

— Індія із часткою 2,57% (66 млрд дол. США);

Таким чином, США був провідним торговим партнером Китаю, його частка в експорті товарів з КНР у 2020 р. становила 17,4%. Фактично внутрішньо торговельні потоки — експорт до Гонконгу склали 10,5%, в Японію було спрямовано 5,5% експорту товарів Китаю. Серед провідних торговельних партнерів в експорті товарів з Китаю залишається ЄС, Південна Корея, та Індія. Обсяг торгівлі Китаю (експорту та імпорту) між країнами вздовж "поясу та шляху" збільшився на 1% та становив 1,45 трлн дол. США [26]. Концентрація торгівлі Китаю в АТР викликає занепокоєння Індії, оскільки китаєцентрична модель супроводжуватиметься переглядом кордонів та зон впливу Індії в Азії.

Прогресивних змін після пандемії коронавірусу COVID-19 зазнала товарна структура експорту (див. табл. 2). Як свідчать дані таблиці 2, на кінець 2020 р. в порівнянні з 2019 р., у структурі експорту країни скоротилась частка товарів сировинного експорту (наприклад, вироби з чорних металів — до 2,74%, органічні хімічні сполуки — 2,2%, паливо мінеральне, нафта та продукти її перегонки; бітумінозні речовини; віск мінеральний — 1,24%, чорні метали — 1,2%) та трудомістко-

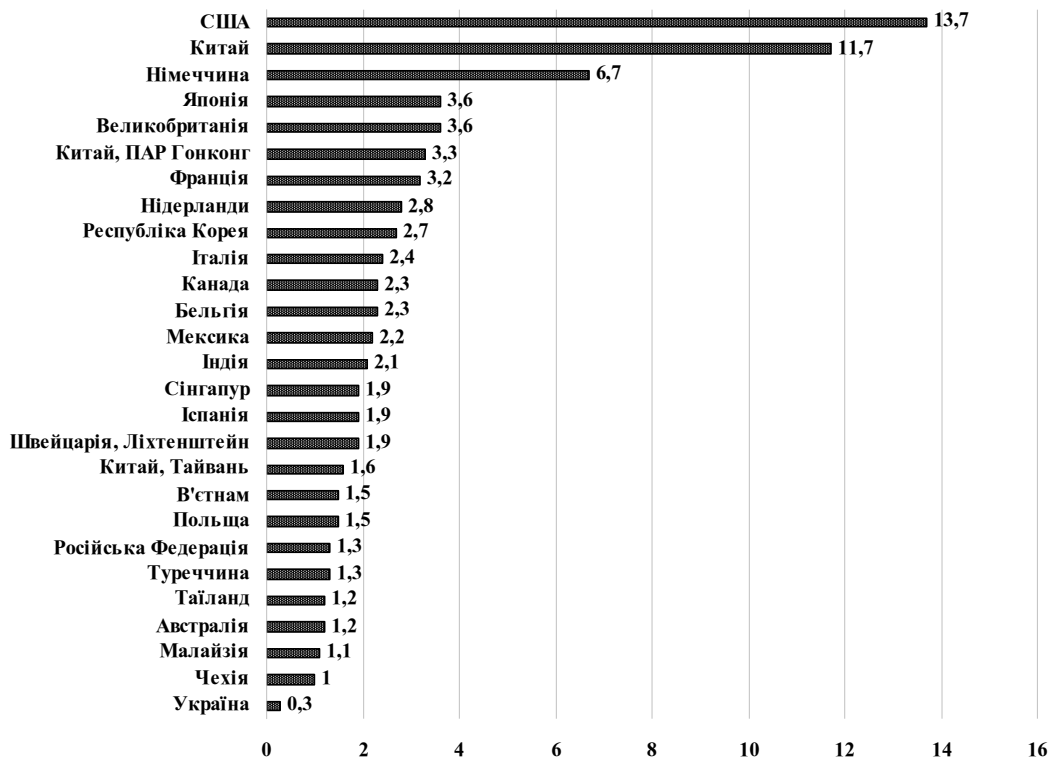

Рис. 5. Частка імпорту товарів Китаю та окремих країн у світовому імпорті товарів у 2020 р., %

Джерело: [11].

го експорту (наприклад, предмети одягу та приладдя до одягу, крім трикотажного машинного або ручного в'язання — 2,41%, трикотажного машинного або ручного в'язання — 2,4%, взуття, гетри, та аналогічні вироби, їх деталі — 1,47%). У структурі експорту зростає частка високотехнологічних, наукомістких товарних груп з високою доданою вартістю таких як: "Електричні машини та обладнання та їх частини; звукозаписна та звуковідтворююча апаратура" — до 27,41%, "Ядерні реактори, котли, обладнання та механічні пристрої; їх частини" — до 16,99%, "Інструменти та апарати оптичні, фотографічні, кінематографічні, вимірювальні, контрольні" — до 3,1%. Обсяги електромеханічної продукції збільшилися на 6% порівняно з 2019 р. та становив 1,65 трлн дол. США, експорт ноутбуків, побутової техніки та медичного обладнання також збільшився на 20,4%, 24,2% та 41,5% відповідно [26].

На протязі багатьох років перелік товарних груп у загальному експорті Китаю є незмінним, а саме ця країна найбільше постачає на світовий ринок електричних машин та обладнання, звукозаписної та звуковідтворюю-

ючої апаратури; механічних приладів та ядерних реакторів; засобів наземного транспорту, крім залізничного та трамвайного рухомого складу; меблів, текстильних виробів, одягу, іграшок, спортивного інвентарю, виробів зі сталі та заліза. З п'ятнадцяти провідних позицій китайського експорту на всіх світових товарних ринках Китай займає першу позицію. Виняток становить ринок інструментів та апаратів оптичних, фотографічних, кінематографічних, вимірювальних, контрольних, на якому КНР зберігає другу позицію та поступається США. З експорту засобів наземного транспорту, крім залізничного та трамвайного рухомого складу Китай займає 5 місце, в цій групі товарів лідерами є Німеччина, Японія, США, Мексика.

Імпортна залежність економіки Китаю залишається на стабільному, невисокому рівні у становила у 2020 р. 11,5% ВВП. Структура імпорту за основними товарними групами Китаю наведена у табл. 3.

Електричні машини та обладнання, звукозаписна та звуковідтворююча апаратура є товарною групою, вартість якої серед всіх груп товарів, що імпортує Ки-

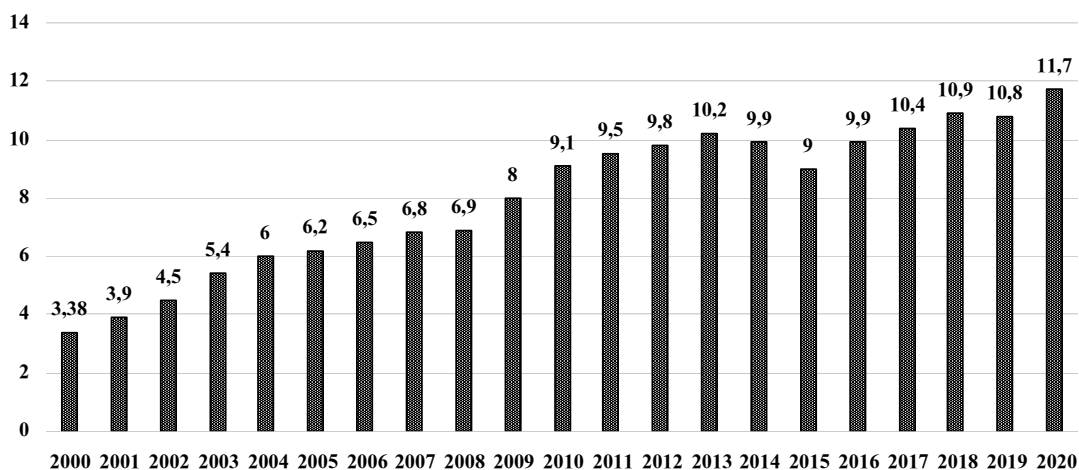

Рис. 6. Зміна частки імпорту Китаю в загальному обсязі світового імпорту, 2000—2020 рр., %

Джерело: [11].

Таблиця 2. ТОП – 15 товарних груп експорту Китаю у 2016–2020 рр., %

№	Група товарів	Частка експорту товарних груп у загальному експорті країни, (%)					Частка експорту товарних груп у світовому експорті, 2020 р. (%)	Рейтинг Китаю в експорті товарної групи в світовому експорті, 2020 р. (%)
		2016	2017	2018	2019	2020		
1	Електричні машини та обладнання та їх частини; звукозаписна та звуковідтворююча апаратура	26,29	26,37	26,64	26,86	27,41	25,8	1
2	Ядерні реактори, котли, обладнання та механічні пристрої; їх частини	16,27	16,86	17,24	16,69	16,99	21,2	1
3	Меблі; постільна білизна, матраци	4,22	3,95	3,87	3,98	4,22	41,6	1
4	Пластмаси та вироби з них	3,02	3,11	3,21	3,38	3,72	19,9	1
5	Інструменти та апарати оптичні, фотографічні, кінематографічні, вимірвальні, контрольні	3,2	3,11	2,86	2,92	3,1	13,6	2
6	Засоби наземного транспорту, крім залізничного та трамвайного рухомого складу	2,85	2,96	3,01	2,98	2,94	6,0	5
7	Іграшки, ігри та спортивний інвентар; їх частини та приладдя	2,11	2,43	2,27	2,51	2,76	54,7	1
8	Вироби з чорних металів	2,51	2,52	2,63	2,78	2,74	25,1	1
9	Предмети одягу та приладдя до одягу, крім трикотажного машинного або ручного в'язання	3,43	3,24	2,86	2,67	2,41	30,1	1
10	Предмети одягу та приладдя до одягу, трикотажні машинного або ручного в'язання	3,54	3,17	2,95	2,86	2,4	29,2	1
11	Органічні хімічні сполуки	1,99	2,19	2,4	2,27	2,2	14,8	1
12	Взуття, гетри та аналогічні вироби; їх деталі	2,26	2,13	1,89	1,91	1,47	30,0	1
13	Чорні метали	2,05	1,9	1,88	1,58	1,2	10,3	1
14	Паливо мінеральне, нафта та продукти її перегонки; бітумінозні речовини; віск мінеральний	1,27	1,56	1,87	1,88	1,24	2,1	12
15	Керамічні вироби	0,92	0,88	0,9	1,02	0,97	43,2	1

Джерело: розраховано та побудовано авторами на основі [11].

тай була найвищою у 2020 р. — 26,7%. Також значні статті витрат для Китаю становить придбання мінеральних ресурсів, паливних ресурсів, реакторів ядерних, котлів, обладнання та механічних пристроїв, інструментів та оптичних, фотографічних, кінематографічних, вимірвальних апаратів, їх частка в імпорті товарів складала 16,8%, 8,9% та 7,2% відповідно.

Китай виступав великим покупцем деяких українських товарів. Серед важливих статей експорту (в грошовому еквіваленті) частка Китаю становить приблизно половину всього українського експорту залізної руди, турбореактивних двигунів. АТ "Мотор Січ" (Запоріжжя) — найбільший виробник авіаційних двигунів на ринку колишнього СРСР, постачає продукцію до 106 країн світу. Останнім часом переважна більшість його експорту припадала на Китай. Зернові (кукурудза, ячмінь, пшениця) становили більше половини всього продовольчого та сільськогосподарського експорту з України до Китаю в 2020 році. Приблизно третину експорту складають олії (соняшник, ріпак та соя). Інша значна група сільськогосподарських продуктів включає залишки та відходи харчової промисловості. Китай закуповує макуху та залишки виробництва крохмалю, які використовують як кормові добавки для тварин.

Незважаючи на глобальну пандемію, 2020 р. був винятковим успішним для українсько-китайської торгівлі продуктами харчування та сільськогосподарства. Загальний обсяг експорту товарів майже подвоївся у вартісному вираженні. Три найбільш експортовані товари, що зафіксували двозначне зростання, — це кукурудза, соняшникова олія та макуха. Експорт деяких товарів збільшився навіть у чотири рази: це ячмінь, теля-

тина, пиво та крохмаль. У 2020 році на Китай припадало 15% українського експорту солодового пива. З 2015 року, щоб задовольнити попит на легкі алкогольні напої (Китай залишається найбільшою країною споживачем пива), обсяги збільшувалися із середньорічним темпом приросту 93%. Серед провідних постачальників — Carlsberg Ukraine ("Львівське", "Роберт Домс", "Квас Тарас", "Арсенал"), "Уманьпиво", "Оболонь". Експорт українського крохмалю зростає з 2015 року в середньому на 137% щорічно.

Для полегшення торгівлі певними товарами були підписані відповідні фітосанітарні й двосторонні угоди. Нині між Україною і Китаєм діють чотири міжнародні фітосанітарні угоди. Для деяких продуктів, наприклад, олій, українське законодавство не передбачало процедури експортно-імпортного фітосанітарного регулювання, що вимагається китайською стороною. Цей аспект деякий час стримував експорт олії в Китай, і 2013 року в результаті двосторонніх переговорів правила були остаточно встановлені. Постачання почалися в 2009 році зі 100 тис. дол. США і швидко зросло майже до 1 млрд дол. США в 2020 році. Високий попит на соняшникову олію в Китаї зберігається через скорочення внутрішньої переробки олійних культур. Серед провідних українських постачальників — ПАТ "Креатив Груп Паблік Лімітед" і ПрАТ "Ніжинський жиркомбінат" [23].

Негативний вплив на зовнішню торгівлю Китаю вчинило скорочення міжнародних авіа польотів та традиційних транспортних потужностей. У результаті термінових дій щодо підтримки транспортної сфери з активізації перевезень по напрямкам Китай-Європа та стаб-

Таблиця 3. ТОП — 15 товарних груп імпорту Китаю у 2016—2020 рр., %

№	Група товарів	Частка імпорту товарних груп у загальному імпорті країни, (%)					Частка імпорту товарних груп у світовому імпорті, 2020 р. (%)	Рейтинг Китаю в імпорті товарної групи у світовому імпорті, 2020 р. (%)
		2016	2017	2018	2019	2020		
1	Електричні машини та обладнання та їх частини; звукозаписна та звуковідтворююча апаратура	26,08	24,74	24,43	24,01	26,7	18,6	1
2	Паливо мінеральне, нафта та продукти її перегонки; бітумінозні речовини; віск мінеральний	11,07	13,45	16,29	16,61	13,0	16,8	1
3	Ядерні реактори, котли, обладнання та механічні пристрої; їх частини	9,3	9,22	9,48	9,2	9,34	8,9	2
4	Руди, шлак та зола	5,86	6,81	6,37	7,91	8,76	-	-
5	Інструменти та апарати оптичні, фотографічні, кінематографічні, вимірвальні, контрольні	4,5	4,3	3,82	3,63	3,6	7,2	6
6	Пластмаси та вироби з них	3,84	3,75	3,51	3,46	3,46	2	12
7	Мідь та вироби з неї	2,09	2,24	2,23	1,97	2,36	1,2	22
8	Органічні хімічні сполуки	2,76	3,03	3,16	2,79	2,22	0,5	30
9	Олійне насіння та плоди; інше насіння, плоди та зерно; лікарські рослини	2,41	2,42	2,03	1,94	2,1	0,4	46
10	Чорні метали	1,06	1,17	1,05	1,13	1,79	0,3	31
11	Фармацевтична продукція	1,31	1,37	1,31	1,62	1,7	0,1	38
12	Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння, дорогоцінні метали	0,99	0,78	2,9	2,93	1,54	0,9	17
13	М'ясо та харчові м'ясні субпродукти	0,65	0,52	0,52	0,91	1,47	0,1	43
14	Ефірні олії; парфумерні, косметичні чи туалетні засоби	0,35	0,41	0,58	0,78	1	0,5	16
15	Деревина та вироби з неї; деревне вугілля	1,23	1,27	1,17	1,06	0,98	0,1	62

Джерело: розраховано та побудовано авторами на основі [11].

ілізації виробничих та логістичних постачань, протягом 2020 р. число потягів досягло 12,4 тис, кількість перевезених стандартних контейнерів становило 1135 тис, що на 50% та 56% більше, ніж у 2019 р. при загальному зростанні тарифів на контейнерні перевезення коефіцієнт їх переважності становив 98,4%. Стабілізації також сприяло запровадження нових моделей зовнішньої торгівлі. Так, у межах транскордонної торгівлі митницею були створені інноваційні пілотні зони експорту у форматі В2В. За оцінками глави департаменту статистичного аналізу Головного митного управління Лі Куйвєня, обсяг електронної комерції у 2020 р. становив близько 262,67 млн дол. США (зріс на 31,1% порівняно з попереднім роком), експорт у формі ринкових закупівель — на 25,2% порівняно з попереднім роком [26].

Китай повністю виконує свої зобов'язання у СОТ, тим самим заслужив визнання з боку переважної більшості членів організації. З моменту вступу до СОТ у 2001 р. Китай докладав зусиль для приведення торгової політики у відповідність до правил СОТ, відкриття свого ринку та дотримання правил. Рівень тарифного захисту Китаю знизився з 15,3% на момент вступу країни до СОТ до 7,1% у 2021 р., що нижче, ніж у всіх членів організації, що розвиваються, і наближається до рівня розвинених країн-членів СОТ [27].

На сьогоднішній день китайський уряд здійснює заходи з поширення досвіду напрацювань експериментальної Шанхайської вільної економічної зони для прискорення реформ і лібералізації торговельно-економічних відносин, посилення відкритості, оптимізації урядових функцій і зміцнення ринкових інструментів розподілу ресурсів в інтересах формування нових механізмів та моделі розвитку економіки, орієнтованої на зовнішні ринки, а саме створення та розвиток нових вільних економічних зон. Китай планує до 2035 р. побудувати високотехнологічну Гуандунська зону (Гуандун — Гонконг — Макао), яка поєднає територію дев'я-

ти міст та агломерацій провінції Гуандун та двох спеціальних адміністративних районів у дельті річки Чжуцзян з населенням у 70 млн осіб [28]. Фуцзянь в основу свого розвитку вкладає спільний розвиток з Тайванем. Тяньцзінь почне працювати разом з Пекіном і провінцією Хебей. У КНР налічувалося 168 економічних зон, результативність яких залежить від промислової, податкової, тарифної політики.

1 червня 2020 р. ЦК КПК та Державна Рада КНР спільно оприлюднили "Загальний план розбудови Хайнаньського порту вільної торгівлі", що передбачає:

— до 2025 р., запровадження системи відповідних державних регулювань Хайнаньського порту вільної торгівлі, що спрямована на лібералізацію торгівлі та інвестиційного клімату;

— до 2035 р., удосконалення вищезазначеної системи регулювань відповідно до поточних реалій, досягнення лібералізації торгівлі, інвестиційного клімату, безперешкодного транскордонного руху капіталу, транспорту, людей, а також безпечного впорядкованого потоку даних в межах Хайнаньського порту вільної торгівлі;

— до 2050 р., перетворення о. Хайнань на порт вільної торгівлі світового рівня.

У період пандемії зовнішньоторговельна складова економічної політики Китаю була посилена інвестиційною — з початку 2020 р. запроваджував новий закон про іноземні інвестиції [29] відповідно до якого іноземним інвесторам надається статус національного на всіх стадіях інвестиційного процесу, зберігаються обмеження на інвестування у сферах "закритого списку", тобто пов'язаних із національною безпекою.

Китай не залишається осторонь процесів регіоналізації. Особливість для країни полягає у тому, що 25 регіональних торговельних угод (РТУ) укладені з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону. Випадки укладання РТУ за межами регіону трапляються рідко. Так,

з європейськими країнами укладено три угоди — з Грузією, Ісландією і Швейцарією. Угода про вільну торгівлю з Грузією вступила в силу в 2017 р. У 2019 р. Китай оновив або уклав угоди про зону вільної торгівлі з ЄС, Японією, Республікою Корея, Чилі, Пакистаном, Перу, Ізраїлем, Палестинською автономією, Панамою, у наступному році вів переговори зі Шрі-Ланкою, Норвегією, Молдовою, Білорусією, Сінгапуром. Протягом 2020 р. Китай уклав нові РТУ з Маврикієм, Камбоджею та 14 іншими країнами в рамках Угоди про регіональне всеосяжне економічне партнерство (RCEP). Остання Угода містить положення про: торгівлю товарами; правила походження товарів; митні процедури та сприяння торгівлі; санітарні та фітосанітарні заходи; стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності; торговельні засоби.

Ініціатива Китаю "Один пояс, один шлях" (ІПШ) першочергово відкрила можливості привілейованої співпраці для країн регіону в інфраструктурній та транспортній сфері. Цілями ІПШ є координація економічного розвитку, покращення інфраструктури, зниження торгових бар'єрів і поглиблення торговельних та інвестиційних зв'язків між країнами. Китай переслідує свої власні інтереси. З одного боку, як найбільший експортер та другий імпортер товарів у світі, Китай отримує вигоду від будівництва та покращення транзитних маршрутів. З другого боку, високорозвинений транспортний сектор має великий потенціал та досвід, генерує економію на масштабах у будівництві автомобільних і залізних доріг, портів, аеропортів і виробництві рухомого транспортного складу. Учасниками ініціативи виступають 140 країн, які генерують понад третину світового ВВП, на території яких проживає половина населення земної кулі, передбачуваний обсяг необхідних інвестицій становить від 1 трлн дол. США до 8 трлн дол. США. Потенційні вигоди для України від участі в ІПШ можуть бути пов'язані з її вигідним положенням як транзитної держави в рамках міжрегіонального співробітництва. Більш того, Україна може зіграти ключову роль у розвитку співпраці між ІПШ та Транс'європейською транспортною мережею (TEN-T), яка є частиною Короткострокового плану дій ЄС-Китай.

У період з початку 2018 р. до середини квітня 2021 р. Китай був залучений до 10 торгових спорів як позивач і у 11-ти виступав відповідачем. Також, Китай виступав як третя сторона у 38 спорах, поданих до Органу врегулювання спорів за вказаний період [30]. Більшість суперечок стосується застосування антидемпінгових, компенсаційних та спеціальних заходів проти китайських компаній. У свою чергу, претензії проти Китаю також оскаржують правомірність застосування ним низки антидемпінгових заходів та практики субсидування. Слід зазначити, що серед країн-членів СОТ існує правило не ініціювати суперечки проти країн, які нещодавно приєдналися до організації, впродовж перших трьох років (це так званий пільговий період — *grace period*). Але якщо країна сама ініціює розслідування проти інших у цей період, тоді інші країни починають розглядати її як повноправного учасника системи торговельних суперечок та ініціюють розслідування проти неї. Саме такий досвід спіткав Китай у 2002 р., (Китай приєднався на стан 2001 року), який ініціював розслідування проти США з приводу застосування ними захисних заходів на металеву продукцію китайського виробництва.

20—22 жовтня 2021 р. у СОТ проходило засідання з питань Огляду торговельної політики КНР. Оцінюючи зміни тарифного режиму Китаю, члени СОТ вітали зниження ставок у РНС на широкий перелік товарів (в середньому вони скоротилися з 9,3% у 2017 р. до 7,1% у 2021 р.), а також надання преференційного тарифного режиму найменш розвиненим країнам. Водночас висловлювалися пропозиції щодо продовження ініціатив з лібералізації тарифів, особливо на сільськогосподарську продукцію, ввізні ставки мит на яку залишаються ви-

сокими (тарифні піки на рівні 65% застосовується на продукцію 20-ти сільськогосподарських тарифних ліній) [24].

Схвальну оцінку від членів СОТ отримали заходи Китаю, спрямовані на спрощення процедур торгівлі та зменшення часу митного оформлення товарів. У цьому зв'язку було відзначено повну імплементацію положень Угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі раніше запланованого терміну та запропоновано продовжити реформи у цьому напрямку, зокрема спростити умови торгівлі сільськогосподарською продукцією та товарами, що швидко псуються [24].

Під час пандемії коронавірусу COVID-19 лозунг Китаю — будувати "суспільство єдиної людської долі" набув нового змісту. Лідер КНР Сі Цзиньпін пообіцяв лідерам G20 ділитися зі всіма новими методами боротьби з епідемією, спільно розробляти вакцину та ліки, надавати допомогу постраждалим від епідемії державам. Ажіотажний попит на китайські медичні товари та обладнання формував імідж країни як "рятувальника" світу. У 2020 р. Китай виступав крупним постачальником протиепідемічним матеріалів, активно брав участь в придушенні інфекції, постачав та експортував проти-епідемічні матеріали у понад 200 країн та регіонів світу. З березня до кінця 2020 р. експорт оцінювався у 67,9 млрд дол. США, у т. ч. масок — на суму 52,61 млрд дол. США або майже 40 масок у розрахунку кожному людину поза КНР. Китайські компанії експортували 2,31 млрд захисних костюмів, 289 млн пар окулярів, 2,92 млрд пар хірургічних рукавичок, 271 тисяч апаратів штучної вентиляції легенів, 663 тисяч моніторів та 119 млн інфрачервоних термометрів [26].

На думку певних авторів, Пекіну не вдалося отримати "максимум від коронавірусної дипломатії" [31], Китай звинувачували у приховуванні та несвоечасному інформуванні про інфекцію, наданні недостатньої допомоги країнам. З іншого боку, високий попит на експорт медичних товарів дозволив згладити негативні економічні наслідки епідемії в країні.

Отже, нова економічна стратегія Китаю полягає у відході від високих темпів зростання за будь-яку ціну та в орієнтації на якість зростання, переорієнтації економіки з експортної моделі на модель стимулювання внутрішнього попиту. Здатність Китаю до впровадження технологій та інноваційної діяльності помітно підвищується, здатність Китаю до поширення та стимулювання світової економіки підвищуватиметься й у перспективі. Усе це позитивно позначається на динаміці зовнішньоторговельного обороту. При цьому група товарів, які Китай постачає на світові ринки, якісно зміниться: від простої та дешевої виробничої продукції до наукомістких технологічних продуктів. При цьому така трансформація виробництва Китаю і, відповідно, покращення товарної структури зовнішньої торгівлі КНР стала можливою завдяки успішному розвитку торгівлі та розширенню ринків у минулі роки.

Нова модель глобалізації від китайського уряду дозволяє надати імпульсу світовій економіці та закласти основу для відродження глобальних інвестицій та торгівлі. Поява "нового економічного циклу" Китаю і економічних перетворень країни, що продовжуються, ще більше прискорить цей процес. Для обґрунтування нової фази розвитку китайської економіки з певного часу широко використовується термін "нова нормальність". Ключовим моментом китайської версії концепції "нової нормальності" є не лише і стільки уповільнення темпів економіки, скільки перехід до нових, стійкіших джерел зростання, пошук і формування нових можливостей щодо поступального розвитку держави у довгостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Зовнішня торгівля Китаю виступає суттєвим чинником розвитку як національної економіки так і світового

Baker & McKenzie FenXun. 2021. — Режим доступу: <https://www.globalcompliance.com/2021/12/30/international-chinas-new-regulatory-requirements-for-imported-food-products-24112021/> (дата звернення: 21.01.2022).

20. S.3744 — Uyghur Human Rights Policy Act of 2020. 2020. — Режим доступу: <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/3744> (дата звернення: 08.01.2022).

21. Coward N., Lamy A. and Tovar A. United States: OFAC and BIS Sanction Chinese Tech Firms for Alleged Involvement in Human Right Abuses. Global compliance news. Baker & McKenzie FenXun. 2022. — Режим доступу: <https://www.globalcompliance.com/author/andrea-tovar/> (дата звернення: 12.01.2022).

22. Contini K., Streitfeld C. and Bisk C. United States, China: Recent US Development Demonstrate Increasing Xinjiang-Related Compliance Risks. Global compliance news. Baker & McKenzie FenXun. 2021. — Режим доступу: <https://www.globalcompliance.com/2021/08/03/united-states-china-recent-us-developments-demonstrate-increasing-xinjiang-related-trade-compliance-risks-21072021/> (дата звернення: 08.01.2022).

23. Горюнов Д., Прохоров Б., Сахно Г. Китайський економічний слід в Україні. Аналітична записка. Центр економічної стратегії. 2021. 61 с.

24. Огляд торговельної політики Китайської Народної Республіки. Міністерство економіки України. 2021. — Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail—lang=uk-UA&id=ec57e8e8-78f7-4109-b221-7219f012c49c&title=OgliadTorgovelnoiPolitikiKitaiskoiNarodnoiRespubliki> (дата звернення: 21.01.2022).

25. Trend Economy. Годовая статистика международной торговли товарами (HS02). 2021. — Режим доступу: <https://trendeconomy.ru/data/h2/China> (дата звернення: 30.01.2022).

26. Внешняя торговля Китая в 2020 году показала блестящие результаты. — Режим доступу: <https://index1520.com/news/vneshnyaya-torgovlya-kitaya-v-2020-godu-pokazala-blestyashchie-rezultaty/> (дата звернення: 17.01.2022).

27. Китай полностью выполнил свои обязательства перед ВТО. TV BRICS. 2021. — Режим доступу: <https://tvbrics.com/news/kitay-polnostyu-vypolnil-svoi-obyazatelstva-pered-vto/> (дата звернення: 17.01.2022).

28. China Economic Monitor Q22019. KPMG. August 2019. Режим доступу: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/cn/pdf/en/2019/05/china-economic-monitor-q2-2019.pdf> (дата звернення: 28.01.2022).

29. China Economic Update Q12019. Review and Outlook. Beijing. German Chamber of Commerce in China. — Режим доступу: https://china.ahk.de/fileadmin/AHK_China/Market_Info/Economic_Data/20190428_GCC_Q1_2019_China_Economic_Update.pdf (дата звернення: 25.01.2022).

30. Trade Policy Review. Report by the secretariat. CHINA. 2021. 206 с. — Режим доступу: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s415_e.pdf (дата звернення 13.01.2022).

31. Михеев В., Луконин С. Болевые точки Пекина — 2 (взгляд из середины 2020 года). Мировая экономика и международные отношения. 2021. Т.65. №1. С. 70-81

32. Портяков В.Я. Политика внешнеэкономической открытости в Китайской Народной Республике: основные итоги и перспективы. Контур глобальных трансформаций: политика, экономика, право. 2019. Т. 12. № 1. С. 44—68. DOI: 10.23932/2542-0240-2019-12-1-44-68

33. Лукин А. Американо-китайский конфликт в свете истории международных отношений. Мировая экономика и международные отношения. 2021. Т.65. №1. С. 70—81.

34. Гаврилко Г.Н., Ши Чжичао. Внешняя торговля Китая: современное состояние и пути решения проблем. — Режим доступу: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/239631/1/231-233.pdf> (дата звернення 13.01.2022).

35. Bown C. US-China Trade War: The Guns of August. ПИЕ. 2019. — Режим доступа: <https://www.piie.com/blogs/trade-and-investment-policy-watch/us-china-trade-war-guns-august> (дата звернення 15.01.2022).

36. Cordesman A. China and the United States: Cooperation, Competition, and/or Conflict. CSIS. 2019. — Режим доступа: <https://www.csis.org/analysis/china-and-united-states-cooperation-competition-and-or-conflict> (дата звернення 04.01.2021).

37. Schott J. Schott US-China Trade Friction: The WTO Dimension. ПИЕ. 2019. — Режим доступа: <https://www.piie.com/system/files/documents/schott2019-01-23ppt.pdf> (дата звернення 9.01.2022).

38. Чубаров И., Калашников Д. "Один пояс, один путь": глобализация по-китайски. Мировая экономика и международные отношения. 2018. Т. 62, № 1. С. 25—33. DOI:10.20542/0131-2227-2018-62-1-25-33

39. Минджун Хэ, Шкваря Л. В., Сичжэ Ван. Китай: социально-экономическое развитие и внешняя торговля. АЗИЯ сегодня и АФРИКА. 2020. Вып. 11. С. 11—16.

40. Рогач О.І., Підчоса О.В., Буз А.О. Торговельна війна між США і КНР: вплив на світову економіку та наслідки для України. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2021. Т.1. Вип. 149. С. 59—71.

References:

1. The World Bank (2021), available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?view=chart> (Accessed 14 January 2022).

2. Finance.ua (2011), "China lends more to developing countries than the World Bank", available at: <https://news.finance.ua/ua/news/-/224387/kytaj-vydaye-krayinam-shho-rozvyvayutsya-bilshe-kredytiv-nizh-svitoviy-bank> (Accessed 3 January 2022)

3. Lomanov, A.V. (2019), "Foreign policy ideas of Xi Jinping (Chapter 2 in a scientific monograph)", Model' razvitiya sovremennogo Kitaya: otsenki, diskussii, prognozy [Modern China Development Model: Estimates, Discussions, Forecasts], Strategicheskiye izyskaniya, Moscow, Russia, pp. 55—83.

4. Vinogradov, A. (2021), "'Unipolar Asia': China's regional order", Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye otnosheniya, vol. 65, no. 3, pp. 23—32.

5. Finance.ua (2015), "Made in China 2025: China has unveiled a 10-year plan to modernize production facilities", available at: <https://news.finance.ua/ru/news/-/350932/made-in-china-2025-knr-obnarodovala-10-letnij-plan-modernizatsii-proizvodstvennyh-moshhnostej> (Accessed 15 January 2022).

6. Leksyutina, Y.A. (2020), "US-China Relations in 2018—2019: The Trade War and the Decoupling Process", Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye otnosheniya, vol. 64, no. 6, pp. 85—93.

7. The World Trade Organization (2022), available at: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_bis_e.htm?solution=WTO&path=/Dashboards/MAPS&file=Map.wcdf&bookmarkState={%22impl%22:%22client%22,%22params%22:%22langParam%22:%22en%22} (Accessed 8 January 2022).

8. Borokh, O. and Lomanov, A. (2020), "China's Reform Path Under Globalization", Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye otnosheniya, vol. 1, p. 72. DOI: 10.20542/0131-2227-2020-64-6-66-75.

9. Zhang, Yuyan (2019). "China's Opening Up Idea, Process and Logic", Social Sciences in China, no. 2, pp. 134—151. DOI: 10.108002529203.2019.1595104.

10. Matushevs'ka, L. (2021), "China's economy: real indicators", MMF Biznes portal, available at: <https://moneymakerfactory.ru/spravochnik/ekonomika-kitaya-vvp/> (Accessed 4 January 2022).

11. Trade map — international trade statistics (2022), "Trade statistics for international business development", International Trade Centre, available at: <https://>

www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c%7c%7c%7c%7c2508%7c%7c%7c4%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1 (Accessed 12 January 2022).

12. Bryl', R. (2021), "Bargained for \$ 6 trillion: China has reached an all-time high in foreign trade in goods", Liha, Finansy, available at: <https://finance.liga.net/ekonomika/novosti/natorgovali-na-6-trln-kitay-dostig-istoricheskogo-maksimuma-vo-vneshney-torgovle-tovarami> (Accessed 21 January 2022).

13. The World Trade Organization (2021), "Trade Profiles", available at: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_profiles21_e.pdf (Accessed 20 January 2022).

14. Novoselova, L. (2020), "China's economy in a trade war", Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye otnosheniya, vol. 64, no. 6, pp. 76—77.

15. Office of the United States Trade Representative (2020), "Economic and Trade Agreement Between the Government of the United States and the Government of the People's Republic of China", available at: <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2020/january/economic-and-trade-agreement-between-government-united-states-and-government-peoples-republic-china> (Accessed 23 January 2022).

16. General Administration of Customs of the People's Republic of China (2019), "China's Total Export & Import Values", available at: <http://english.customs.gov.cn/Statics/5892fd27-44c9-4f97-8dd2-192a9fe0739b.html> (Accessed 12 January 2022).

17. World Bank Group (2019), "China Economic Update", Managing Higher Uncertainty, available at: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/392571559199605819-0070022019/original/CEUMay2019EN.pdf> (Accessed 12 January 2022).

18. Stafford Powell, A. and Lamy, A. (2021), "United States: President signs Executive Order amending ban on US Persons purchasing securities of certain Chinese companies", Global compliance news, Baker & McKenzie FenXun, available at: <https://www.globalcompliance-news.com/2021/06/23/us-president-signs-executive-order-amending-ban-on-us-persons-purchasing-securities-of-certain-chinese-companies-10062021-2/> (Accessed 15 January 2022).

19. Pan, F. and Li, T. (2021), "China: New Regulatory Requirements for Imported Food Products", Global compliance news. Baker & McKenzie FenXun, available at: <https://www.globalcompliance-news.com/2021/12/30/international-chinas-new-regulatory-requirements-for-imported-food-products-24112021/> (Accessed 21 January 2022).

20. CONGRESS.GOV (2020), "S.3744 — Uyghur Human Rights Policy Act of 2020", available at: <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/3744> (Accessed 8 January 2022).

21. Coward, N., Lamy, A. and Tovar A. (2022), "United States: OFAC and BIS Sanction Chinese Tech Firms for Alleged Involvement in Human Right Abuses", Global compliance news. Baker & McKenzie FenXun, available at: <https://www.globalcompliance-news.com/author/andrea-tovar/> (Accessed 12 January 2022).

22. Contini, K. Streatfeild, C. and Bisk, C. (2021), "United States, China: Recent US Development Demonstrate Increasing Xinjiang-Related Compliance Risks", Global compliance news. Baker & McKenzie FenXun, available at: <https://www.globalcompliance-news.com/2021/08/03/united-states-china-recent-us-developments-demonstrate-increasing-xinjiang-related-trade-compliance-risks-21072021/> (Accessed 8 January 2022).

23. Horyunov, D. Prokhorov, B. and Sakhno, H. (2021), Kytays'kyy ekonomichnyy slid v Ukraini. Analitichna zapyska [China's economic footprint in Ukraine], Tsentri ekonomichnoyi stratehiyi, Kyiv, Ukraine.

24. Ministry of Economy of Ukraine (2022), "Review of trade policy of the People's Republic of China", available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=ec57e8e8-78f7-4109-b221-7219f012c49c&title=OgliadTorgovelnoiPolitikiKitaiskoiNarodnoiRespubliki> (Accessed 21 January 2022).

25. Trend Economy (2021), "Annual statistics of international trade in goods (HS02)", available at: <https://trendeconomy.ru/data/h2/China> (Accessed 30 January 2022).

26. Eurasian Rail Allince (2020), "China's foreign trade performance in 2020 is brilliant", available at: <https://index1520.com/news/vneshnyaya-torgovlya-kitaya-v-2020-godu-pokazala-blestyashchie-rezultaty/> (Accessed 17 January 2022).

27. TV BRICS (2021), "China has fully met its obligations to the WTO", available at: <https://tvbrics.com/news/kitay-polnostyu-vypolnil-svoi-obyazatelstva-pered-vto/> (Accessed 17 January 2022).

28. KPMG (2019), "China Economic Monitor Q22019", 53 p., available at: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/cn/pdf/en/2019/05/china-economic-monitor-q2-2019.pdf> (Accessed 28 January 2022).

29. AHK (2019), "China Economic Update Q12019", Review and Outlook, German Chamber of Commerce in China, available at: https://china.ahk.de/fileadmin/AHK_China/Market_Info/Economic_Data/2019048_GCC_Q1_2019_China_Economic_Update.pdf (Accessed 25 January 2022).

30. The World Trade Organization (2021), "Trade Policy Review", Report by the secretariat. CHINA, available at: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s415_e.pdf (Accessed 13 January 2022).

31. Mikheyev, V. and Lukonin, S. (2021), "Beijing Pain Points — 2 (view from mid-2020)", Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye otnosheniya, vol. 65, no. 1, pp. 70—81.

32. Portyakov, V.YA. (2019), "The policy of foreign economic openness in the People's Republic of China: main results and prospects", Kontury global'nykh transformatsiy: politika, ekonomika, pravo, vol. 12, no. 1. pp. 44—68. DOI: 10.23932/2542-0240-2019-12-1-44-68.

33. Lukin, A. (2021), "The US-China conflict in the light of the history of international relations", Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye otnosheniya, vol. 65, pp. 70—81.

34. Gavrillko, G.N. and Shi, Chzhichao (2020), "Foreign trade of China: current state and ways of solving problems", pp. 231—233, available at: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/239631/1/231-233.pdf> (Accessed 13 January 2022).

35. Bown, C. (2019), "US-China Trade War: The Guns of August", PIIE, available at: <https://www.piie.com/blogs/trade-and-investment-policy-watch/us-china-trade-war-guns-august> (Accessed 15 January 2022).

36. Cordesman, A. (2019), "China and the United States: Cooperation, Competition, and/or Conflict", CSIS, available at: <https://www.csis.org/analysis/china-and-united-states-cooperation-competition-andor-conflict> (Accessed 4 January 2022).

37. Schott, J. (2019), "US-China Trade Friction: The WTO Dimension", PIIE, available at: <https://www.piie.com/system/files/documents/schott2019-01-23ppt.pdf> (Accessed 9 January 2022).

38. Chubarov, I. and Kalashnikov, D. (2018), "One Belt, One Road: Globalization Chinese Way", Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye otnosheniya, vol. 62, no. 1, pp. 25—33. DOI:10.20542/0131-2227-2018-62-1-25-33

39. Mindzhun, Khe, Shkvarya, L.V. and Sichzhe, Van (2020), "China: socio-economic development and foreign trade", AZIYA segodnya i AFRIKA, vol. 11, pp. 11-16.

40. Rohach, O.I., Pidchosa, O.V. and Buz, A.O. (2021), "The trade war between the United States and China: the impact on the world economy and the consequences for Ukraine", Aktual'ni problemy mizhnarodnykh vidnosyn, vol. 1 (149), pp. 59—71.

Стаття надійшла до редакції 11.02.2022 р.